

SKRIVNOSTNA DEŽELA POD HIMALAJO

PRIČAKOVANJA NEZNANEGA OPOJA

MILAN ROMIH

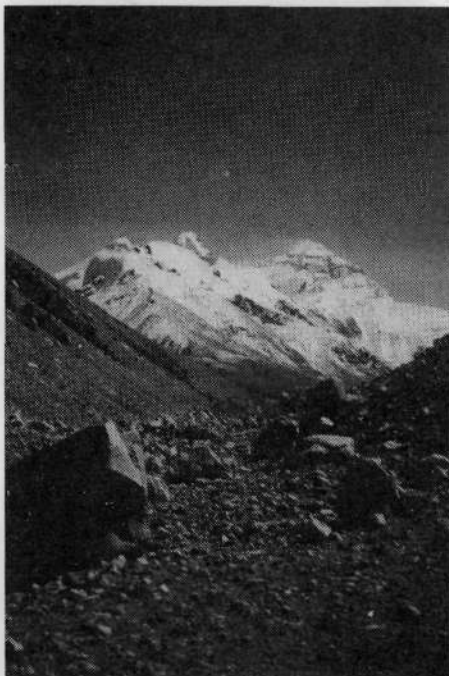
Katmandu, mesto z drugačnim prizvokom dožemanja nekega časa, mesto vračanja, vznemirljivih sanj, osupljivih skrajnosti, izgubljenih sledi, kjer so strehe prerasle z mahovi in se med opekami dvigujejo snopi majskih trav. Dnevi dolgega deževja — in potem sonce izza velikih belih oblakov; povsod vonj po ljudeh, ne preveč globok, ne preveč trepek, nekje zraven, med hišami, ob dolgih zidovih, na cesti, v senci grbastih dreves, blizu templjev, sredi praznega trga, prek katerega se skupaj s svetlobo selijo proti zahodu strnjene jate netopirjev, kjer ti dajejo prižgana kadila slutiti že v naprej zapisano moč, kjer je veter poln molitev in jih lahko, nevsiljivo spušča nate, mesto, v katerem nastajajo jutra skupaj z odsevom sonca v belem platnu, z novimi obrazi, ki so že daleč pred tabo, z dvomom, ki se ne da izbrisati, z oddaljenim zvonjenjem, ki vabeče prihaja prek neštatih vrat prebujajočih se ulic, z slikovitim uhajanjem minule noči, s pljuskanjem valov, s katerimi se reka Bagmati dotika kamnite obale Pašupatinata, mesto, kjer se cepijo poti v razsežna nižavja Indije in v zavite, s snegom pobeljene doline himalajskega gorovja.

Z Acom, Danijem in Slavcem si najamemo dve sobi v cenemem hotelu Om v središču Thamelja, ki je najstarejši in najzanimivejši del mesta. Spat hodimo pozno, zato vstajamo vedno okrog 9. ure, ko se iz atrijskega dvorišča, polnega bujnega rastlinja in ptic, zasliši prijetna glasba; potem se odpravimo na zajtrk v eno izmed mnogih restavracij in po njem vsak na svoje kolo in na celodnevno vandranje po Katmanduju.

SANJE O LEPOTAH

Turobni vonj meni tujih cvetov pred vrati starega svetišča. Drobne izrezljane figure, polne rok in oči, pajčevina na kipu Bude, katerega vznožje krasi barve vseh kast, bdenje, odtekanje, čistost, mir, svežina misli, vse v tako majhnem prostoru — in sedanost, ki prihaja z vseh strani, da sem podoben ljudem, ki se ničesar več ne spominjajo. Samo v koščkih se porajajo slike, podobe o sanjah, o lepih, dolgih sanjah.

Takrat sem bil še majhen. Skoraj ničesar še nisem vedel: ne o travah, ne o kamnih, še nasmejane lutke so imele takrat zame samo majhne in velike oči, o cesti, nad katero je bila noč vedno tam nekje daleč spredaj — kot temna senca velikih,

Ponoči smo sanjali o gorskih lepotah, podnevi smo jih doživljali

še nedoraslih dreves, vedno v enaki razdalji. Nič nisem bil lačen niti utrujen, samo sam — in ves čas me je nekdo klical po imenu. In za mano niso ostajale nikakršne stopinje.

O skriti ulici, polni zajete glasbe, iz katere je izstopal otožen zvok harfe. Čeprav je bila noč in ni bilo nikjer nobene luči, je ves čas od nekod prihajala medla prosojna svetloba, podobna tisti, ki včasih pade skozi priprto okno in vidiš, kako se s tal dvigujejo drobni prašni delci. Nikogar nisem srečal, samo dekle, dekle res dolgih, črnih las, boso, z dolgo, temno obleko je šlo tiho mimo mene, zamišljeno in oddaljeno: nič, nobenega dotika, nobenih besed, le dolgo sva si zrla v oči; imel sem občutek, da sva si zelo blizu, da si nekako pripadava in da se bo kmalu, naslednjič, zgodilo nekaj velikega. Bila je lepa in vsaka njena kretnja se je odražala v meni kot neubranljiva zapepljiva slutnja.

O baraki, prepleteni s porumenelo trstiko na bregu mirne, že skoraj zastale reke, v kateri so kadili starci. Opojnost dima je segala globoko v okolico; razen čajnih skodelic, ki so bile prazne, mehkih pre-

prog in svetleče se porcelanaste pipe ni bilo v notranjosti ničesar. Vsedel sem se zraven njih, zraven starcev in pipe, in takrat sem videl, kako med glasovi senc cvetočih sončnic plešem in se spet prebujam z njo — in tihi, modri marmornati kipi so priznali svoj strah pred cvetjem brez vonja in ptice, ki jih vidiš le enkrat, so sedele mirne in neme v vejah patajevih dreves in gledale, kako razhaja veliko sonce.

Neka prisotnost ostaja, dovezetnost do majhnih stvari, neizbrisna minljivost vsakega začetka. Grem, potiskam kolo kar na slepo, kamor me zanese utrip. Sledim cestam, ulicam, ne da bi karkoli iskal; ponekod se zaustavim, potem grem počasi naprej, vse bliže mestu in prijateljem.

Danes smo dan preživeli vsak zase.

Ogrlica iz žada na potemneli koži, z bršljanom zaraščen trg in pagoda, lokvanji, vpeti v samotno obličje, od večera očarani ljudje, visoko obzidje, dva različna svetova — in berač z nasmehom izpred mnogih let, možak, ki že ves dan v zaprašenih travah tik ob cesti s klesanjem oblikuje robate kamnite plošče, dekleta, ki pōjejo skupaj z otroki, sproščeno hihitanje izza belega pročelja, trohneče maske, ki nas spominjajo na našo zapuščeno in praznoto, od nečesa zamaknjene postave kakor privid, pogled, s katerim nekdo prepozna nekoga, ki mu je blizu ali nedosegljivo daleč...

POT V DUNČE

Naslednje jutro odide večina moštva na aklimatizacijsko turo v pogorje Langtang, midva z Acom pa zaradi norega spleta naključij še kar ostaneva. Po dveh dneh greva za njimi tudi midva.

Monsumsko deževje še traja. Vsako popoldne se stemni in potem se iz pretežkega neba utrgajo debele kaplje dežja. Z Acom sediva na zadnjih sedežih avtobusa, ki je kar premajhen za naju; ampak ves avtobus je tako majhen, da morava biti zadovoljna z njim. In okoli naju je vse polno stvari in domačinov; obupno smrdi po neumitih telesih, znoju in raznih vonjavah. Na vsaki postaji nekaj potnikov izstopi, vstopi pa jih dvakrat več. Tu ni nobenih pravil; majhen deček, ki naj bi bil sprevodnik, po kratkem prerekanju zažvižga in šofer odpelje naprej. Nič se ne spremeni, samo še večja gneča je in komaj se še lahko premaknem. Do vasi Dunče, do katere je speljana cesta in je skrita med zelenim hribovjem, je še daleč. Vdam se v usodo, da je vsega hudega pač nekoč konec; čakava, da se skupaj z nočjo pripeljemo do zadnje postaje.

Ob vrsti kamnitih barak se avtobus ustavi, šofer ugasne motor in vsi izstopijo. Močno dežuje, skozi meglo se počasi prebija noč. Veva, da še nismo v Dunčeu, zato

kar sediva in čakava, da gremo naprej. Potem pride k nama šofer in nama začne razlagati, da je utrujen, da preveč dežuje, da nima luči, da je prenevarno, da bomo prespali kar tukaj in da krenemo jutri navsezgodaj naprej.

Joj, kako sva bila slabe volje! Pa ni nič pomagalo.

Na terasi, pokriti s steptano ilovico, se spraviva vsak v svojo spalno vrečo in se žalostno zazreva v deževno noč. Brez večerje, kajti dal bat je bil tako začinjen s čilijem, da sva ga komaj lahko okusila. Spala nisva skoraj nič; vso noč so se drle kože, privezane v staji tik pod nama, in zjutraj, ko je bil avtobus že nabit poln in je čakal samo še na naju, sva bila še kar v spalkah, trdno odločena, da se vrneva v Katmandu, saj sva bila povsem brez volje, da bi nadaljevala najino aklimatizacijsko turo. Spet je bil šofer tisti, ki naju je spravil nazaj v avtobus in ves čas godrnjal: »Sahab, you make me trouble, you make me trouble!«

Malo po svitu smo bili v Dunčeu. Na srečo ni več deževalo; če bi, bi bilo vsega konec; odšla bi nazaj.

VELIKE SILE DUHOV

Premočena, zamazana od blata, naveličana dolge hoje in pijavk kar padeva v prvo izmed kamnitih kolib vasice Lavribina. Z ognjišča se po vsem prostoru vali gost dim. Preden se navadiva na temačen prostor, so oči polne pekočih solza, ki nekontrolirano drsijo po licih. Starejša ženica se nagajivo nasmehne in nama ponudi veliki skodelici čaja. Sklanjava se k tlom, kjer je dima manj, vlečeva vsak svojo cigareto, srebava čaj in zdi se mi, da sva oba zadovoljna.

Noči, ki je sledila, ne bom nikoli pozabil: kakor da bi bila bajka o sanjah, ki te očarajo in hkrati uročijo, da jih kasneje pripoveduješ; v meni bo ostala kot eno izmed najglobljih doživetij in hvaležen sem stari ženici, da nama je pustila prenočiti pod svojo streho.

Spalke si razgrneva na lesenem pogradu precej stran od ognjišča. Počasi naju objema spanec. Nato se oba hkrati zaveva, da nisva sama: z leve strani, dva ali tri metre od naju, je prihajalo izpod debelih odev zatrto ječanje, ki je postajalo vse glasnejše. Starka naju povpraša, če imava kakšne tablete in nama nekako razloži, da njena hčerka pričakuje otročička in da zdaj že od poldneva močno krvavi. Ob soju svetilke vidiva izmučen, prepoten obraz mladega dekleta, poln strahu in bolečine. Poskušava ji razložiti, da tukaj ne pomagajo nobene tablete, da moramo dekletu takoj, še to noč, spraviti k zdravniku. Ponudiva pomoč: do jutra bi gotovo prišli v dolino. Vendar starka noče o tem nič slišati.

Nekdo je prišel, obdan s preprostostjo in spoštovanjem, spev molitve je rasel iz popolne tišine in nato zopet zamrl, nekajkrat se je približal dekletu in se z rokami skoraj dotaknil obraza, molitev je spet postala glasnejša, žerjavica v njegovih dlaneh, vonj po maslu in prežganem rižu, nerazumljivo mrmranje — in nato je za dolgo časa s priprtimi očmi v neki daljni odmaknjenosti nemo obsedel ob dekletu. Vse to se je nekajkrat ponovilo. Ne vem, kdaj sva zaspala, toda zjutraj se je dekle že sukalo okoli ognjišča in pripravljalo zajtrk, še preden sva vstala...

Velike sile, moč duha in molitev, riž umrlih, trenutek, ko potihnejo vetrovi in besneče reke, snidenje, ki se izliva v še nejasno počasi izoblikujočo se zavest in misli, ki izginjajo v peščena tla in puščajo za sabo strahotno praznino vprašanj in išočih odgovorov...

V teh krajih skoraj nihče ne joče. Kadar se pojavijo solze na obrazu, ki je že daleč od otroštva, jočejo tudi ptice, starci in kamni...

Zdaj so jutra takšna, kot jih sanjaš: brez preteklosti, polna ljubezni in svetlobe, že zdavnaj potopljene čistosti, velike lesketajoče se igre — in vse to je nekje skrito v tebi.

DVE STRANI MEJE

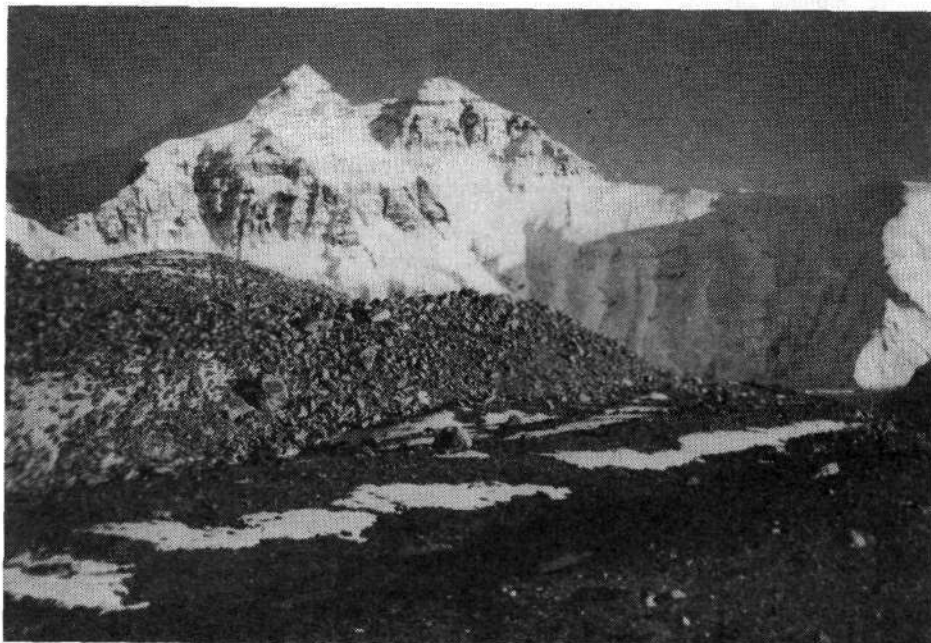
Naslednje dneve hodiva po čudoviti pokrajini: modro nebo, belina zasneženih hribov, zelenkasta samotna drevesa, me-

Ledeniške groblje, potoki izpod ledenikov, visoke gore, prepadne stene: to je bila pokrajina, po kateri smo hodili

glice nad dolinami — in vsi ti dobrohotni ljudje; hodiva po soncu in dežju, prečkava ničkoliko hudournikov, spiva na zakajenih ležiščih, ujameva Danija, Slavca in druge in nazadnje obstojiva v gruči otrok, čakajoča na taksi, da naju odpelje v Katmandu. V rokah žuliva vsak svojo coca colo, samo poskusiva jo, nato se sladka, lepljiva tekočina izgubi v grlih številnih kuštravih radovednežev.

Dva dni še postopamo po mestu; kar nekaj časa nas ne bo sem, dobra dva meseca, in lepo je te zadnje ure preživeti med ljudmi, se nasmehniti neznanemu obrazu, se zamisliti, popiti skodelico čaja, pokaditi cigareto in se zvečer, ko so ulice že skoraj prazne in molčeče, vrniti nazaj v svojo hotelsko sobico, zasnanjan, poln čustev in široke ljubezni do življenja.

Most prijateljstva, nepalsko-kitajska meja in pod njim besneče brzice reke Sun kosi, množica nosačev, ki nas nemirno in nezaupljivo pogleduje, čemerni in odvratni obrazi kitajskih vojakov, nepotrebno prerekanje ob velikanskem kupu opreme, razpotegnjena vasica Kodari s svojimi majhnimi izbami, povsod se kuhata riž in čaj, začuda mehka postelja in šumenje Sun kosi daleč, daleč v noč. Bomo imeli vsi skupaj kaj več sreče kot lani na K-2, Slavc, Dani, Aco, prijatelji, s katerimi sem preplezal že veliko sten in me nanje veže toliko doživetij vse tja od mojih prvih korakov po hribeh? Zdaj gremo skupaj na najvišjo goro; večjega zaupanja kot do njih ne bi mogel najti nikjer in tudi želja spopasti se z Evere-

stom skupaj s svojimi najboljšimi prijatelji se le redkokdaj uresniči. Vesel sem, strašansko vesel.

BOLEČINE BREZ SOLZ

Mejo prestopimo brez težav. Prespimo v Kasi in naslednji dan je že zgodaj vse nared, da se odpeljemo proti osrčju Tibeta. Z Acom pristaneva v kabini precej starega kamiona. Vsi so že odšli, mi pa še kar nekaj popravljamo, vežemo in prekladamo. Kako si oddahneva, ko se končno odpeljemo! Vendar ne daleč. Ustavimo se pred veliko mlakužo, ki je zalivala cesto, šofer izstopi. Mislila sva, da gre gledat, kako bo zapeljal čez, pa gre le do jarka, porastlega z nizkim grmičevjem, in se po kratkem iskanju vrne s štirimi hladnimi pivci.

Potem smo ves dan pili pivo, veliko ga je imel skritega po kotih kabine, ohlajevali pregret motor, dolivali vodo in se smejali nad noro prepadnostjo ceste, ki se na prelazu kakor skozi velikanska vrata izlije v eno samo dolgo, neskončno črto sredi davnega, oddaljenega, v mistične zgodbe zavitega sveta.

Zavijanje vetra, ki se spušča s prostranih planot, in lačnih potepuških psov se izgublja v hladno tibetansko noč, prežeto z otožno preteklostjo bogatih rodov.

Danes sem videl ničkoliko modrih, črnih in rdečih kamnov, pripetih v laseh in v ušesih ali obešenih okoli vratu, temna, zamaščena lasišča, menihe, sedeče na debeli rdeči preprogi, ko so brisali zlato posodo, mrmrajoč dolgo molitev. V nobenem pogledu zavisti, v kamnih izpisane molitve, molilne zastavice, povsem mirne v zavetju razpokanih granitnih plošč, zvrhano polne koše na upognjenih ledjih, razbrzdana stopala, črne prešite suknje, razpete kože jakov, velika okovana samostanska vrata, ki se z nočjo zapro, najvišji vrh, daleč za rjavim hribovjem, skoraj nedosegljivo daleč, sklanjajoče se postave sredi polj še nedozorelega žita, posušene snope trav, umivajoča se dekleta v reki, kjer se je dalo vodo bresti in so oblačila samevala na velikih zglajenih kamnih, oči s toliko bolečine, vendar nobenih solz, hiše iz blata, obarvane z belino in med njimi vrste tiskovanih stopnic, obešene rogove različnih oblik, polne neznanega prahu, samotno ploščad darovanja, kjer se ob velikih dneih zbero možje in žene z obrabi, uprtimi v trepetajočo žival, nabrana usta in v njih igriv nasmeh zapečateni skrivnosti...

Zbudim se dobre volje: imel sem lepe sanje. Po dveh dneh zapuščamo Tingri in njegovo porušeno samostansko zidovje, ki kraljuje nad mestom. Ob štirih jutraj smo zbrani pri kamionih. Elita odprave se spravi v kabine in na sedeže edinega džipa, ostali pa se zbašemo na razvalino kamiona, ki je še prazen, dva pa sta že

do vrha naložena z opremo. Do svita dremuckamo, stiskajoč se drug ob drugu. Cesta je polna lukenj ali pa sploh izgine med velikimi kamni. Premetava nas sem ter tja kot nemočne pajace, vse nas že boli in kletvice, leteče na šoferja, so vse težje in bolj vulgarne. Šerpe pójajo in se smejejo; nič jih ne moti, ne mraz, ne umazanija, ki se dviguje izpod številnih koles, ne približajoča se resničnost velikega vzpona, ki je pred nami. Zdi se mi, da se bomo dobro razumeli in Đordija, ki mi je najbližji, prijateljsko potrepeljam po ramenih. Skozi dolino se zasliši odmev velike troblje, ki prihaja od gompe Tenkpoche, zadnje vasice pod ledenikom Rongbuk. Nebo je čisto in izza najbližjih obronkov se naskrivaj dviguje rumena svetloba, hkrati z njo pa se pred nami pokažejo prvi obrisi Qomolangme.

BLIŽINA BOGOV

Ob postavljanju baze se je izpod sedla Lo-la ves čas spuščal veter, poln lesketanja, razpršenega prahu, razpete negotovosti, neprenehnega hrumenja, vzpenjanja, skrite grožnje in upanja, poln izginulih glasov, potrpljenja, čakanja, ljubezni, zaznamujoč blesk življenja, bližino bogov, dih onostranstva in nazadnje molk, tišino in tisto njeno neslišno govorico z druge strani, od nas ločenih bregov...

Nekdo je v teh krajih spraševal za prijatelja, ki ga je spoznal pred letom dni. »Where is Tumba, ali poznate Tumbo?« In ti preprosti tibetanski možje z dolgimi črnimi lasmi, spletenimi v kite, spete pod debela pokrivala iz jakove volne, so mu odgovarjali: »Da, poznamo ga, on je doli, on spi.« Več dni zapored so mu tako odgovarjali; niso mu hoteli reči, da ga ni več; samo »on spi, on je doli, na Rongbuku, mi ga poznamo...«

Etnicizem in kozmofugalnost

Stefan Zveig je v Romainu Rolandu zapisal:

»Kdor krade svetu, daje domovini, kdor jemlje domovini, daje svetu.«

Vsak narod pozna obdobja večje samobitnosti, samozavedanja in tudi samozagledanosti, ko se hkrati nekoliko odmika od okolja in občinstva, in obdobja s prav nasprotnimi hotenji.

Tudi v gorah kot pomembnih mostovih (in pregradah) med narodi se to odraža: zdaj so stičišča za prijateljska tekmovanja alpinistov z najrazličnejših strani, zdaj torišča za rivalstvo.

Tudi slovenske!

Boris Ogrizek